EVENIMENTE CULTURALE DIN STOCKHOLM

de arh. Octavian Ciupitu

”Când Suedia a fost condusă din Moldova”

La Armureria Regală (Livrustkammaren), situată în cadrul Palatului Regal din Stockholm, are loc în perioada 30 noiembrie 2005 – 2 aprilie 2006 o mică expoziție dedicată timpului de la 1709 la 1713, când Suedia a fost condusă de regele Carol al XII-lea (1682-1718, rege din 1697) din cătunul Varnița, o suburbie aflată pe malul stâng al Nistrului la nord-est de orașul Tighina, situat în ce se cheamă astăzi Republica Moldova. Cum pe vremea aceea în Suedia exista monarhie absolută, capitala și centrul puterii se aflau acolo unde se găsea regele pentru moment. Aceasta, în ciuda faptului că, începând cu anul 1650, instituțiile centrale ale conducerii Suediei începuseră a se concentra în incinta și în apropierea castelului de apărare din mica așezare Stockholm.

J. David Swartz: ”Carol al XII-lea”, 1707.
Foto: Göran Schmidt.

Carol al XII-lea a fost declarat de Parlamentul Suedez a fi la maturitate la vârsta de numai 15 ani. Aceasta s-a făcut pentru ca el să poată deveni rege deplin și fără regență la moartea tatălui său, Carol al XI-lea, survenită în anul 1697. Acest lucru era dorit după ce mai întâi doi monarhi anteriori, regina Christina (1626-89, regină 1632-54, regență 1632-1644) și regele Carol al XI-lea (1655-97, rege 1660-97, regență 1660-72), avuseseră lungi perioade de regențe, care duseseră la mari abuzuri de putere și la înstrăinarea pământurilor Coroanei Suedeze în favoarea nobililor de la cârma statului. Fiu al regelui Carol al XI-lea și al reginei Ulrika Eleonora, Carol al XII-lea a domnit într-o perioadă dominată de ”marele război nordic” dus de Suedia cu Danemarca, Polonia și Rusia. Tânărul rege suedez s-a avântat de la începutul domniei sale în acest război, în care obține o mare victorie la bătălia de la Narva în anul 1700. Atunci el era în vârstă de aproape 18 ani. Alte succese militare i-au urmat în luptele din Polonia, dar războiul dus în Rusia împotriva țarului Petru cel Mare (1672-1725, țar din 1682) s-a terminat cu catastrofa de la Poltava din 28 iunie 1709. Atunci, trupele suedeze au căzut în captivitate rusească și au fost trimise în prizonierat în Siberia, în timp ce regele însuși, însoțit de un mic grup de ofițeri și escortă, s-a refugiat în teritoriile aflate sub controlul aliatului său, sultanul Imperiului Otoman. Scăpând de la Poltava, trecând prin Perevolotina, fuga regală suedeză s-a orpit în cătunul Varnița din afara localității Tighina.

Punct vamal important pe malul Nistrului, Tighina este menționată pentru prima dată într-un document din 8 octombrie 1408, scris în limba slavă veche de răsărit, prin care domnitorul Alexandru cel Bun (1400-32) acorda privilegii unor negustori din Liov. În acest prim document denumirea este ”Tiaghianacacea”, nume ce se transformă mai apoi în documentele din a doua jumătate a secolului XV în ”Tighina”. În timpul domnitorilor Ștefan cel Mare (1457-1504) și Petru Rareș (1527-38), Tighina se dezvoltă ca cetate de frontieră, iar la sfârșitul secolului XIV – începutul secolului XV, pe locul fostului punct vamal, s-a înjghebat orașul cu același nume. În anul 1538, Petru Rareș refuză să mai plătească tribut Imperiului Otoman, drept care sultanul acestuia de atunci, Soliman I ”Magnificul”, ocupă Tighina cu toate satele din preajma ei și le declară teritorii ale sale. Teritoriul Tighinei devine astfel raia turcească, iar numele îi este schimbat în Bender, ceea ce înseamnă ”oraș fluvial”. Tot atunci se reface și se extinde cetatea, la ordinul lui Soliman și folosindu-se resurse locale precum și munca țăranilor din împrejurimi, lucrările acestea terminându-se în anul 1541. O nouă perioadă de refacere și întărire a cetății acesteia are loc în anii 1705-07, domnitor al Moldovei fiind atunci Antioh Cantemir (1705-07), când lucrările de construcții sunt efectuate de meșteri moldoveni sub conducerea și supravegherea lui Dimitrie Cantemir (1673-1723), fratele domnitorului și viitor domn al Moldovei.

La sosirea lui Carol al XII-lea aici, domnitor în Moldova era Mihai Racoviță (1707-09), care a fost însă înlocuit la 17 noiembrie același an cu Nicolae Mavrocordat (17 noiembrie 1709 – noiembrie 1710). Carol al XII-lea nu l-a agreat pe acesta, l-a pârât mereu la sultan și, ca urmare și a nemulțumirii boierilor persecutați de domn, Nicolae Mavrocordat a fost înlocuit la domnie cu Dimitrie Cantemir (1710-11). Regele suedez spera să primească sprijinul sultanului în continuarea luptei sale împotriva țarului Petru și a armatei rusești, speranță care s-a și realizat, deși doar parțial. Mai mult, Carol al XII-lea s-a oferit să sară în luptă cu mica sa trupă împotriva Rusiei de partea armatelor Imperiului Otoman atunci când se va ivi ocazia. Ocazia s-a ivit în 1711, cu ocazia războiului ruso-turc al cărui luptă decisivă a avut loc la Stănilești. Carol al XII-lea s-a grăbit atunci să se arunce în focul luptei de partea turcilor. Nu știm cum s-a manifestat această grabă în fapt, cert este însă că al ajuns la locul bătăliei, adică la Stănilești, numai că era a doua zi după ce luptele avuseseră loc. Oricum, turcii câștigaseră, rușii pierduseră, iar Dimitrie Cantemir, care îi trădase pe turci în favoarea rușilor, fugise în Rusia. Așa că la tronul Moldovei a venit acum, pentru a doua oară, Nicolae Mavrocordat (1711-1716).

În cătunul Varnița din apropierea Tighinei, în jurul așezării regelui Carol al XII-lea și a ofițerilor lui, a crescut cu timpul un orășel cosmopolit care a primit numele de Carlopolis, după numele regelui suedez. Aici locuiau suedezi (bărbați, femei și copii), moldoveni, cazaci, turci, armeni și evrei. Cazacii aflați aici erau refugiați sub conducerea hatmanului Ivan Stepanovici Mazepa (1644-1709) în urma încercării lor nereușite de a ataca Rusia pentru a separa Ucraina de aceasta, în timp ce în rândurile celorlalte grupuri etnice se aflau în special furnizori și negustori cărora le erau îndatorați înalții vizitatori suedezi. Tot aici veneau și oaspeți francezi și germani ca să-l întâlnească pe unul dintre cei mai

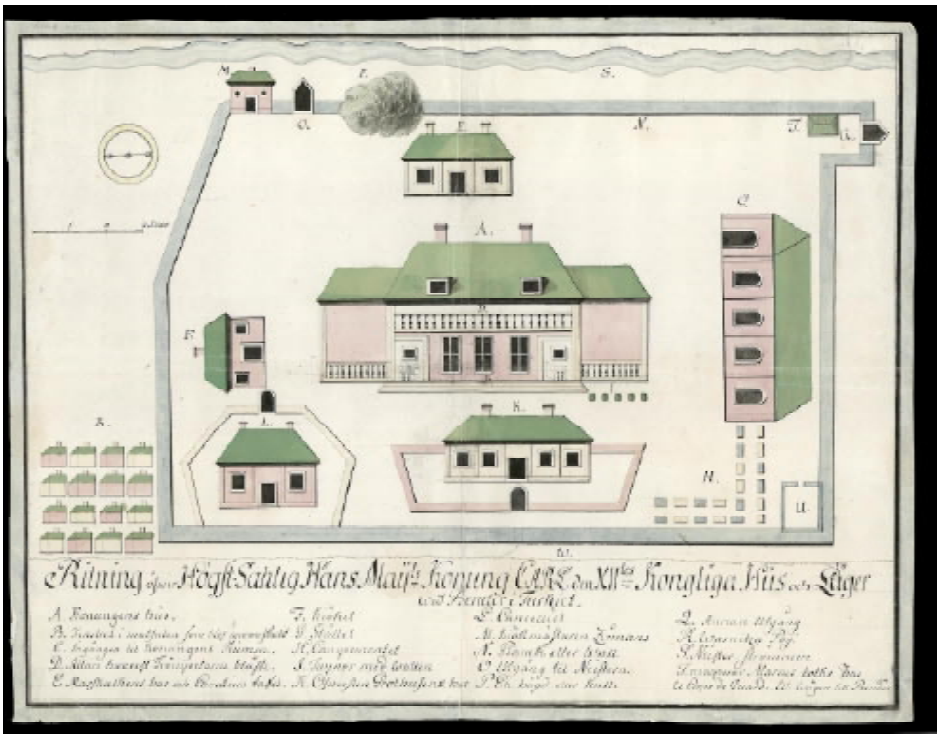

”Desen asupra Casei Regale și Taberei Înalt Binecuvântatului Majestatea Sa Regele Carol al XII-lea la Bender în Turcia.”
Desen acuarelat. Foto: Kurt Eriksson, Riksarkivet.